

ترجمه گزیده‌ی خطبه پیامبر اسلام (ص) در روز غدیر

مقدمه

واقعه غدیر از مهم‌ترین وقایع تاریخ اسلام است که در آن، پیامبر اسلام (ص) هنگام بازگشت از آخرین حج عمر شریف‌شان، در ۱۸ ذی‌حجه سال دهم هجری قمری در مکانی به نام غدیر خم، امام علی(ع) را ولی و جانشین خود معرفی کردند. تعداد اجتماع پر شور آن روز را تا بیش از صد و بیست هزار نفر گزارش کرده‌اند. خطبه غدیر خم از حمد و ثنا خداوند شروع و به امامت امام علی (ع)، فرزندان او و معرفتی امامت ختم می‌شود.

بخش اول: حمد و ثنای الهی

ستایش خداوندی را که در یگانگی، والا و در بی‌همتایی، نزدیک و در اقتدار شکوهمند، و در ارکان خود بسی بزرگ است. دانش او بر همه چیز احاطه دارد آفریدگان، همگی مقهور قدرت اویند. بزرگی که پیوسته بوده و ستوده‌ای که همیشه خواهد بود. پدید آورنده آسمان‌های بلند و گستراننده و فرمانروای مطلق زمین‌ها و آسمان‌هاست و بی‌اندازه پاک و بی‌نهایت پاکیزه است. پروردگار فرشتگان و روح‌القدس و نسبت به هر آنچه آفریده، فزون‌بخش است و هر چه ساخته و پرداخته، غرقه عطا و فضل اویند. هر دیده‌ای را می‌بیند، و هیچ دیده‌ای را توان دیدار او نیست. بزرگوار و بردبار و بخشنده‌ایست که رحمتش همه چیز را فرا گرفته و مُنعمی است که بر همه مخلوقات منت دارد. در اجرای کیفر مجرمان شتاب نمی‌کند و به غذایی که در خور آنند تعجیل نمی‌نماید. به اسرار نهان و به درون سینه‌ها آگاه است و هیچ رازی از او پوشیده نیست و هیچ امر پنهانی او را به اشتباه نمی‌افکند.

بر همه اشیاء احاطه دارد و بر همه چیز، چیره و بر هر نیرویی غالب و بر هر کاری تواناست. برایش ماندنی نیست و حال آن که او پدید آورنده همه موجودات از نیستی است. جاودانی که به عدل، پایدار است و خدایی جز او نیست. سرافراز و حکیم و والاتر از آن که به دیده‌ها مشهود گردد ولیکن او هر دیده‌ای را در می‌یابد و بر هر چیز دقیق و آگاه است. خداوند، بزرگوار و بردبار و بخشنده‌ایست که رحمتش همه چیز را فرا گرفته و منعمی است که بر همه مخلوقات منت دارد. به دیده هیچ بیننده در نیامده تا وصفش ممکن شود و احدی را از چگونگی پیدا و پنهانش آگاهی نیست مگر به همان مقدار که خود (عزوجل) از خویشتن خبر داده است.

و گواهی می‌دهم او خدایی است که هستی، آکنده قداست اوست و آغاز بی‌آغاز و انجام بی‌فرجام (همه هستی) به نور او احاطه شده است. فرمانش بی‌مشورت مشورت دهنده ای جاری و نافذ است و قضا و تقدیرش بی‌مدد همکاری، بر کائنات حکومت دارد و در تدبیر امر خلقش، هیچ نقص و بی‌نظمی نیست. موجودات را بی‌آنکه نمونه‌ای از پیش داشته باشد، ابتکار و خلقت فرمود و بدون کمک هیچ یآوری آنها را بیافرید و در این هنگامه نه او را رنجی و نه نیازی به چاره سازی بود. به ایجاد خلق اراده نموده پس خلق، خلعت هستی یافتند و (به نور وجودش) آشکار شدند. پس

اوست خدایی که معبودی جز او نیست، آن (خدایی) که به صنع خود، اتقان و استواری داد و در مصنوع خود، حسن و زیبایی نهاد. دادگریست که هرگز ستم نکند و بزرگواریست که کلیه امور به او باز می‌گردد.

و گواهی می‌دهم اوست که هستی در برابر قدرتش فروتن و در مقابل هیبتش سرافکننده و تسلیم است. اوست سلطان سلاطین و مالک همه ملک‌ها و گرداننده افلاک و فرمانروای مهر و ماه که هر یک تا زمانی مقدر در کار گردشند. اوست که چادر شب بر رخسار روز کشد و شب را در نور روز فراگیر کند که هر یک شتابان در جستجوی یکدیگرگردند. اوست شکننده ستمکاران و زورگویان و نابود کننده شیاطین پست و پلید. نه او را ضدتی است و نه شریکی. یکتای بی نیاز است. نه کسی زاده اوست و نه او زاده کسی و نه احدی هم‌تا و مانند وی است معبودی یکتا و پروردگاری ارجمند است هر چه خواهد کند و اراده‌اش بر جهان فرمانرواست. او بر هر چیز و به شمار همه چیز آگاه است. مرگ و زندگی، نیازمندی و بی نیازی به اراده او و خنده و گریه و منع و عطا به خواست اوست.

ملک و سلطنت، از آن او و ثنا و ستایش، ویژه او و خیر و نیکی به خواست اوست و اوست که بر هر کاری تواناست. شب را در روز، و روز را در شب فرو می‌برد و خدایی جز او نیست. خدایی بس ارجمند و بسی بخشاینده. به خواهش بندگان، پاسخ می‌دهد و صاحب بخشش و عطای بزرگ است. به شمار نفس جانداران آگاه و پروردگار پری و آدمی است. کاری بر او دشوار نیست و ناله فریادخواهان او را به کاری وادار و ناگزیر نمی‌سازد به ستوه نیاورد او را اصرار اصرار کنندگان. نگهبان نیکان و توفیق بخش رستگان و سرور جهانیان است و آفریدگان را سزد که به هر حال، در خوشی و سختی و در شدت و راحت سپاس او گویند و ستایش او کنند. و اینک من، در هر دشواری و راحت و در هر سختی و سستی ستایشگر اویم و به او و فرشتگان و فرستادگان و کتب آسمانیش، ایمان دارم.

فرمانش را به جان شنوده و فرمان بردارم و در هر کار که او را خشنود و راضی سازد، شتابنده‌ام. به قضا و حکمش سر تسلیم دارم و به اطاعت فرمان‌هایش مشتاق و از عقوبت و مجازاتش سخت در هراسم که اوست خداوندی که از حيله‌اش، ایمن نتوان نشست با آن که از ستمش جای هیچ بیم و نگرانی نیست.

بخش دوم: فرمان الهی برای مطلبی مهم

اعتراف می‌کنم که بنده اویم و گواهی می‌دهم که او پروردگار من است و آنچه را که به من وحی فرموده، به مردم ابلاغ خواهم کرد. مبدا که به سبب مسامحه در انجام وظیفه تبلیغ، کوبه عذاب حق بر من فرود آید، عذابی که هیچ قدرتی را توانایی دفع آن نباشد که چه بزرگ است نیرنگ او.

نیست معبودی جز او که دستورم داده و اعلام کرده که: «گر در ابلاغ آنچه اینک بر تو فرو فرستاده‌ام کوتاهی کنی، در حقیقت، به هیچ یک از وظایف رسالت و ابلاغ من عمل نکرده‌ای» و هم او – تبارک و تعالی – حفظ و نگهداری مرا در برابر مخالفان تعهد و تضمین کرده و او مرا کفایت کننده‌ای بزرگووار است. و اینک این است آن پیام که بر من نازل فرموده:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ (فِي عَلِيٍّ) وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَكَ
وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ.

ای مردم! من در ابلاغ آنچه که بر حق بر من فرو فرستاده است، کوتاهی نکرده‌ام و هم اکنون سبب نزول این آیه را برایتان باز خواهم گفت: فرشته وحی خدا - جبرئیل - سه بار بر من فرود آمده و از سوی حق تعالی، پروردگرم، فرمان داد تا در این مکان به پا خیزم و سپید و سیاه مردم را رسماً آگاهی دهم، که علی بن ابی طالب، برادر و وصی و جانشین من و امام پس از من است که نسبتش به من، همان نسبت است که هارون به موسی داشت، با این تفاوت که رسالت به من خاتمه یافته است و بعد از خداوند و رسولش، علی، ولیّ و صاحب اختیار شماسست و پیش از این هم خداوند در این مورد آیه‌ای دیگر از قرآن را نازل فرموده:

« إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ »

علی بن ابی طالب، همان کسی است که نماز به پای داشت و در حال رکوع، به نیازمند، صدقه داده است و او در هر حالی رضای خدا را می‌جوید.

از جبرئیل خواستم که از خداوند متعال معافیت مرا از تبلیغ این مأموریت تقاضا کند؛ چون می‌دانستم که در میان مردم پرهیزگاران، اندک و منافقان، بسیارند و از مفسده‌جویی گنه آلودگان و نیرنگ‌بازی آنان که دین اسلام را به تمسخر و استهزاء گرفته‌اند، آگاهی داشتم؛ همان‌ها که خداوند، در قرآن کریم، وصفشان کرده است:

« يَقُولُونَ بِاللَّسَانِ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَفِي قُلُوبِهِمْ كِبَارًا، يُحْسِنُونَ كِتَابًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ »

هنوز آن آزارها که این گروه بارها بر من روا داشتند، از خاطر نبرده‌ام، تا آنجا که به دلیل ملازمت و مصاحبت فراوان علی با من و توجهی که به او داشتم، به عیبجویی من برخاستند و مرا زودباور - که هر چه می‌شنود، بی‌اندیشه می‌پذیرد - خواندند تا آنکه خداوند عزوجل، این آیه را نازل فرمود:

« وَ مِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤَدُّونَ النَّبِيَّ وَ يَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ قُلْ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ يُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ »

من هم اکنون می‌توانم یک یک از این گروه را به نام و نشان، معرفی کنم؛ لیکن به خدا سوگند که من در مورد این افراد بزرگوارانه رفتار کرده و می‌کنم.

ای مردم! بدانید که خداوند، علی بن ابی طالب را ولیّ و صاحب اختیار شما معین فرموده و او را امام و پیشوای واجب‌الاطاعه قرار داده است و فرمانش را بر همه مهاجران و انصار و پیروان ایمانی ایشان و بر هر بیابانی و شهری و بر هر عجم و عربی و هر بنده و آزاده‌ای و بر هر صغیر و کبیری و بر هر سیاه و سپیدی و بر هر خداشناس مؤحدی، واجب فرموده و اوامر او را مطاع و بر همه کس لازم‌الاجرا مقرر فرموده است. هر کس با علی (علیه السلام) به مخالفت برخیزد، ملعون است و هر کس که از او پیروی نماید، مشمول عنایت و رحمت حق خواهد بود. ولی اینها همه خدای را از من راضی نمی‌سازد مگر آنکه وظیفه خود را در مورد مأموریتی که از آیه شریفه «یا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ...» یافته‌ام، به انجام برسانم. حال که چنین است پس:

بخش سوم: اعلان رسمی ولایت و امامت دوازده امام علیهم السلام

ای مردم! این آخرین بار است که مرا در این موقعیت، دیدار می‌کنید، پس گوش فرا دارید و به سخنانم دل سپارید و دستور پروردگارتان را فرمان برید. خداوند عزوجل، پروردگار و ولیّ و صاحب اختیار و خداوندگار شماست و گذشته از او و پیامبرش - محمد (صلی الله علیه و آله) - همین من که اکنون به پا خاسته و با شما سخن می‌گویم سپس بعد از من علی (علیه السلام) به امر خدا بر شما سمت ولایت و صاحب اختیاری دارد و پس از او امامت و پیشوایی تا روز واپسین و تا آن هنگام که خدا و پیامبرش را دیدار خواهید کرد، در ذریه و نسل من که از پشت علی (علیه السلام) هستند، قرار خواهد داشت.

مؤمن کسی است که به علی (علیه السلام) ایمان آورد و او را تصدیق کند. مغفرت و رحمت خداوند شامل او و کسانی است که سخن او را بشنوند و نسبت به فرمان او مطیع و تسلیم باشند. جز آنچه خداوند، حلال کرده، حلال نیست و جز آنچه خداوند حرام فرموده حرام نیست و پروردگار، هر حلال و حرامی را به من معرفی کرده است و من نیز تمام آنچه خداوند از کتاب خود و حلال و حرامش، تعلیم نموده است، به علی (علیه السلام) آموخته‌ام.

ای مردم! دانشی نیست که خداوند به من تعلیم نکرده باشد، و من نیز هر چه که تعلیم گرفته‌ام به علی (علیه السلام)، این امام پرهیزگاران و پارسایان آموخته‌ام و دیگر دانشی نیست مگر آنکه به علی (علیه السلام) تعلیم کرده‌ام و اوست امام و راهنمای آشکار.

ای مردم! مبدا که نسبت به او راه ضلالت و گمراهی سپرید و مبدا که از او روی برتابید و مبدا که از ولایت و سرپرستی او و از اوامر و فرمان‌هایش به تکبر، سر باز زنید. اوست که هادی به حق و نابود کننده باطل است و از ناپسندیده‌ها بازتان می‌دارد. اوست که در راه خدا از سرزنش هیچ کس، پروا نمی‌کند و اوست نخستین کسی که به خدا و پیامبرش ایمان آورد و جان خویش را فدای رسول الله کرد، در آن هنگامه‌ها که هیچ کس در کنار پیامبر باقی نماند، همچنان از او حمایت کرده و تنها رها ننمود و هم او بود که در آن روزگار که کسی را اندیشه پرستش و اطاعت خدا نبود، در کنار پیامبر، پروردگار خود را پرستش و عبادت می‌کرد.

ای مردم! علی را برتر و والاتر از هر کس بدانید که خدایش از همه، والاتر و برتر دانسته است! و به ولایت او تمکین کنید که خدایش به ولایت بر شما منصوب فرموده است. ای مردم! علی (علیه السلام)، امام و پیشوا از جانب حق تعالی است و خداوند توبه منکران ولایت او را هرگز نخواهد پذیرفت و هرگز آنان را مشمول عنایت و مغفرت خویش، قرار نخواهد داد و خداوند، بر خود حتم و لازم فرموده که با آن کسانی که از فرمان علی (علیه السلام) سر بیچند، چنین رفتار کند و پیوسته تا جهان، باقی و روزگار، در کار است، ایشان را در شکنجه و عذابی سخت و توان فرسا معذب دارد. پس مبدا که از فرمانش معصیت کنید که به آتشی گرفتار خواهید شد که آدمی و سنگ، هیزم آنند و برای کافران فراهم گردیده است.

ای مردم! همه پیامبران پیشین و رسولان نخستین، مردم را به آمدن من بشارت داده‌اند. من، خاتم پیامبران و رسولان خدایم و بر همه خلق آسمان‌ها و زمین‌ها حجّت و برهانم، هر کس در این امر، تردید کند، همچون کفار جاهلیت نخستین است و هر کس در سخنی از سخنان من شک نماید، در حقیقت، به تمام سخنان من شک کرده است و چنین کس، مستحق بلا و مستوجب آتش خواهد بود.

ای مردم! خداوند متعال با این فضیلت‌ها که بر من مرحمت فرموده، بر من منت نهاده و احسان کرده است. (آری) خدایی جز او نیست و تا جهان، برقرار و روزگار پایدار است در هر حال ستایش و سپاس من، ویژه اوست.

ای مردم! علی(علیه السلام) را برتر از همه بدانید که گذشته از من، از هر مرد و زنی، برتر و والاتر است. (بدانید) که خداوند، به خاطر ماست که به جهانیان، روزی می‌دهد و آفرینش بر پای و برقرار است؛ هر آن کس که این سخن مرا انکار کند، ملعون و مغضوب درگاه حق است.

هان. آگاه باشید که این سخنان را، به یقین، جبرئیل از سوی حق تعالی به من خبر داده و گفته است که: «هر کس با علی(علیه السلام) به عداوت و دشمنی برخیزد و ولایت و محبت او را در دل نگیرد، لعنت و خشم مرا نسبت به خود، فراهم کرده است»؛ پس هر کس باید که در کار خود بنگرد که برای فردای خود، چه آماده نموده است؛ پس باید که از مخالفت با علی(علیه السلام) سخت بر حذر باشید و مبادا که پس از ثابت قدمی، پایتان بلغزد که خداوند به هر چه کنید، آگاه است.

ای مردم! علی(علیه السلام) همان کس است که خدا در کتاب مجید خود، به عنوان «جنب الله» از او یاد کرده و از زبان مبتلایان به دوزخ، فرموده است:

« يَا حَسْرَتَا عَلَىٰ مَا فَرَطْتَ فِي جَنبِ اللَّهِ »

ای مردم! در قرآن به تدبر و تفکر، نظر کنید و در درک و فهم آیات آن بکوشید، و به محکمت آن توجه کنید و از متشابهاتش، پیروی نمایید. به خدا سوگند، غیر از این مرد که هم اکنون دست او را گرفته و او را بر کشیده‌ام هرگز دیگری نیست که بتواند دستورات قرآن را برای شما روشن کند و تفسیر آیات آن را بیان نماید، همین مردی که اکنون بازوی او را گرفته‌ام و به شما اعلام می‌کنم که:

هر کس را من مولا و سرپرست و صاحب اختیارم، علی(علیه السلام) مولا و سرپرست و صاحب اختیار اوست؛ این مرد، علی بن ابی طالب است، برادر و وصی من است، که فرمان دوستی و ولایت او از جانب حق متعال بر من نازل گردیده است.

بخش چهارم: بلند کردن امیرالمومنین علیه السلام بدست رسول خداصلی الله علیه و آله

ای مردم! علی(علیه السلام)، امام و پیشوا از جانب حق تعالی است و خداوند توبه منکران ولایت او را هرگز نخواهد پذیرفت و هرگز آنان را مشمول عنایت و مغفرت خویش، قرار نخواهد داد و خداوند، بر خود حتم و لازم فرموده که با آن کسانی که از فرمان علی(علیه السلام) سر بیچند، چنین رفتار کند و پیوسته تا جهان، باقی و روزگار، در کار است، ایشان را در شکنجه و عذابی سخت و توان فرسا معذب دارد.

ای مردم! علی(علیه السلام) و آن پاکان از فرزندانم، ثقل اصغرند و قرآن، ثقل اکبر است، که هر یک، از دیگری خبر می‌دهد و هر کدام، دیگری را تأیید و تصدیق می‌کند؛ میان این دو ثقل و این دو امر گرانقدر، جدایی نخواهند بود تا آنکه، قیامت در کنار حوض، به من برسند. ایشان امنای حق در میان خلق و فرمانروایان او بر روی زمین‌اند.

به هوش باشید که من، آنچه لازم بود، گفتم. به هوش باشید که مطلب و مقصود را ابلاغ کردم و به گوش شما رساندم. توضیح دادم که این امر، به دستور خداوند بود و من نیز از سوی او (عزوجل) به شما ابلاغ نمودم. به هوش باشید که عنوان «امیرالمؤمنین» بر کسی جز برادر من روا نیست و این سمت و مقام و فرمانروایی بر مسلمانان، پس از من، برای هیچ کس جز وی مجاز و حلال نیست.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در این هنگام، بازوی علی (علیه السلام) بگرفت و او را بالا برده و به مردم نشان داد، تا آنجا که پاهای وی، محاذی زانوی پیامبر اکرم می‌رسید و پس از آن، به سخن ادامه دادند:

ای مردم! این علی (علیه السلام)، برادر و وصی من و مخزن علم و خلیفه و جانشین من است بر امت. علی (علیه السلام) مفسر قرآن، کتاب خداست اوست که مردم را به حق دعوت می‌کند و اوست که به هر چه موجب رضا و خشنودی خداست، عمل کننده است. اوست که با دشمنان حق، در پیکار و ستیز است و به فرمانبرداری و اطاعت از خدا، سخت کوش و باز دارنده مردم از معاصی و نافرمانی‌هاست. اوست خلیفه و جانشین رسول خدا، اوست امیرمؤمنان و پیشوا و هادی خلق خدا. اوست که به امر خدا قاتل "ناکثین" و "قاسطین" و "مارقین" است (پیشگویی پیامبر اکرم)

ای مردم! آنچه می‌گویم به فرمان پروردگارم می‌گویم و این خواست و دستور حق است که هیچ سخنی از او، به دست من تغییر و تبدیل نپذیرد؛ حال می‌گویم: خداوندا! هر کس که علی (علیه السلام) دوست می‌دارد، دوست بدار و هر کس که با وی دشمن است، دشمن دار. خداوندا! هر کس که علی (علیه السلام) انکار کند، لعنت کن و آن کس که پذیرای حق او نباشد، به خشم و غضب خود، گرفتار ساز.

ای مردم! علی (علیه السلام) را برتر از همه بدانید که گذشته از من، از هر مرد و زنی، برتر و والاتر است. (بدانید) که خداوند، به خاطر ماست که به جهانیان، روزی می‌دهد و آفرینش بر پای و برقرار است؛ هر آن کس که این سخن مرا انکار کند، ملعون و مغضوب درگاه حق است.

خداوندا! اگر اکنون، علی (علیه السلام)، ولی تو را به خلافت و جانشینی خود معین کردم و امری که موجب اکمال دین و اتمام نعمت تو بر این مردم است، بیان کردم، همه و همه به فرمان تو بود اینک تو پسندیده‌ای برای ایشان و فرمودی:

«وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»

خداوندا! تو را گواه می‌گیرم و کافیت گواهی تو که من به وظایف تبلیغ و رسالت خود عمل کردم.

بخش پنجم: تاکید بر توجه امت به مسئله امامت

ای مردم! خداوند عزوجل، کمال دین شما را در امامت و پیشوایی علی (علیه السلام) قرار داده است؛ پس هر کس که از او و جانشینان او -از فرزندان من که از صلب اویند- تا واپسین روز جهان پیروی و اطاعت نکند، به حبط و نابودی اعمال گرفتار گردیده و در آتش دوزخ، جاودانه، معدب خواهد بود، نه دیگر عذابش تخفیف یابد و نه مهلت و فرصت نجاتی به او داده شود.

ای مردم! این علی(علیه السلام) است که مرا بیش از هر کس یاری کرده و از همه بر من سزاوارتر است. از تمام مردم به من نزدیکتر و از همه کس، نزد من محبوبتر و گرامیتر است. خداوند عزوجلّ و من از او راضی و خشنودیم. آیه‌ای در قرآن مُشعر به رضایت حق از بندگان، نازل نشده مگر آن که در شأن علی (علیه السلام) است و هر جا که خداوند مؤمنین را مخاطب قرار داده، در درجه نخست، نظر به او داشته است. آیه‌ی مدحی نیست مگر آنکه در مورد اوست و بهشتی که در سوره «هل أتی علی الانسان» یاد شده، برای اوست، و در نزول آن دیگری جز او منظور نشده و دیگری جز او مدح و ستایش نشده است.

ای مردم! علی(علیه السلام)، ناصر دین خدا و حامی پیامبر خداست، اوست پارسای پرهیزگار و طیب و طاهر و رهنما و ره یافته. پیامبرتان، بهترین پیامبر و وصیّ او بهترین وصیّ و پسرانش بهترین اوصیاءاند. ای مردم! ذریه و نسل هر پیامبری از صلب خود اویند اما ذریه و نسل من از صلب علی(علیه السلام) هستند.

ای مردم! شیطان به حسادت، آدم را از بهشت بیرون کرد، پس مبادا که نسبت به علی (علیه السلام) حسد ورزید که اعمالتان یکسره باطل شود و به لغزش و انحراف درافتید؛ که آدم صفوت الله تنها به سبب یک لغزش، به زمین فرو افتاد؛ پس بر شماست که مراقب احوال خویشتان باشید. شما که در میانتان، دشمن خدا نیز هست.

ای مردم! جز شقی نگون بخت کسی با علی(علیه السلام) کینه نمی‌ورزد و جز پارسای پرهیزگار، مهر علی(علیه السلام) در دل نمی‌گیرد و جز اهل ایمان و مخلصان بی ریا به علی(علیه السلام) ایمان نخواهند آورد و به خدا سوگند سوره «وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ...» در شأن علی(علیه السلام) نازل شده است. ای مردم! خدا را گواه می‌گیرم که در انجام وظایف رسالت فروگذار نکردم و بر پیامبر، جز ابلاغ فرمان حق، وظیفه‌ای دیگر نیست.

به خدا سوگند، غیر از این مرد که هم اکنون دست او را گرفته و او را بر کشیده‌ام هرگز دیگری نیست که بتواند دستورات قرآن را برای شما روشن کند و تفسیر آیات آن را بیان نماید، همین مردی که اکنون بازوی او را گرفته‌ام و به شما اعلام می‌کنم که:

هر کس را من مولا و سرپرست و صاحب اختیارم، علی(علیه السلام) مولا و سرپرست و صاحب اختیار اوست؛ این مرد، علی بن ابی طالب است، برادر و وصی من است، که فرمان دوستی و ولایت او از جانب حق متعال بر من نازل گردیده است.

ای مردم! نسبت به خداوند آنچنان که شایسته است پرهیزگار باشید مبادا که جزء مسلمانی دیده از جهان فرو بندید.

بخش ششم: اشاره به کارشکنی‌ها

ای مردم! به خدا و پیامبرش باور آرید و به نوری که با او نازل شده ایمان آورید، پیش از آنکه خشم خدای شما را فرو گیرد و به مجازات، رخسارتان به عقب باز گردانده شود.

ای مردم! این نور از جانب حق تعالی در من سرشته شده و بعد از آن در طینت علی(علیه السلام) و سپس در نسل او قرار داده شده تا آنگاه که نوبت به امام قائم، مهدی(عج) رسد و اوست که سرانجام، حق خدا و حقوق ما را خواهد

ستاند؛ که خداوند عزوجلّ ما را بر تمام مقصران و دشمنان و مخالفان و خائنان و معصیت کاران و ستمگران حجت قرار داده است.

ای مردم! به شما اعلام خطر می‌کنم، به هوش باشید که من فرستاده خدا به سوی شمایم و پیش از من رسولانی آمده و رفته‌اند، آیا اگر من نیز از جهان بروم و یا کشته شوم، به راه پیشینیان خود، باز می‌گردید؟! ولی هر آن کس که به عقب باز گردد و به جاهلیت اسلاف خود روی کند، زبانی به خداوند نخواهد رساند، اما پروردگار، سپاسگزاران را پاداش نیکو مرحمت خواهد کرد.

ای مردم! بدانید که علی(علیه السلام) همان کسی است که متّصف و موصوف به سپاسگزاری و شکیبایی است و پس از او فرزندان من که از صلب اویند، به این صفات مزین و ممتازند. ای مردم! مسلمانی خود را بر خداوند منت منهدید، که موجب خشم و غضب پروردگار بر شما گردد و عذابی از سوی او به شما رسد، زیرا که حق در کمین است. ای مردم! چیزی نمی‌گذرد که پس از من امامان و سردمدارانی پدید آیند که خلق را به آتش و دوزخ فراخوانند اما این گروه را در روز قیامت یار و مددکاری نخواهد بود.

ای مردم! من این ولایت را به عنوان امامت و ارث تا روز قیامت، در ذریه و نسل خود قرار دادم و با این کار وظیفه‌ای را که به آن مأمور بودم، به پایان بردم تا بر هر حاضر و غایب و بر هر کس که شاید در این انجمن بوده و یا در این اجتماع حضور نداشته است و حتی بر آنان که هنوز از مادر متولد نشده‌اند، حجت تمام باشد. باید که ماجرای امروز را حاضران به غائبان گزارش کنند و پدران به فرزندان تا واپسین روز خبر دهند .

ای مردم! خداوند شما را به حال خود رها نخواهد کرد تا آنکه پاک و پلید از یکدیگر ممتاز گردند و خدا شما را بر اسرار پنهان، آگاهی نداده و نخواهد داد. ای مردم! سرزمینی نیست مگر آنکه خداوند، مردم آن را در اثر تکذیب حق، هلاک کرده و چنانکه خود به این معنی اشاره فرموده است:

«وَكَذَلِكَ نُهْلِكُ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ»

به هوش باشید که عنوان (امیرالمؤمنین) بر کسی جز برادر من روا نیست و این سمت و مقام و فرمانروایی بر مسلمانان، پس از من، برای هیچ کس جز وی مجاز و حلال نیست و این علی(علیه السلام) امام و پیشوای شما و ولیّ و صاحب اختیار شماست. که خداوند، در مورد او تهدیدها و وعده‌ها کرده و خدا وعده‌های خود را انجام خواهد داد. ای مردم! پیش از شما، اکثر مردم نخستین به گمراهی رفتند و خداوند ایشان را هلاک نمود و هم اوست هلاک کننده گروه‌هایی که از این پس می‌آیند، همچنانکه فرمود:

«أَلَمْ نُهْلِكِ الْأُولَىٰ، ثُمَّ تَتَّبِعُهُمُ الْآخِرِينَ، كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ، وَيَلَّ يَوْمئذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ»

ای مردم! خداوند، مرا به پاره‌ای از امور امر کرده و از پاره‌ای دیگر نهی فرموده است و من نیز علی(علیه السلام) را به آن امور، امر و نهی کرده‌ام؛ پس در حقیقت، او اوامر و نواهی حق را از پروردگار خود اخذ نموده است؛ پس باید که به فرمان او گوش کنید تا از سلامت برخوردار گردید و دستورش را به اجرا گذارید تا به راه هدایت رفته باشید و از آنچه نهی می‌کند حذر کنید تا به رشد و کمال رسید و خویشتن را بدانگونه که خواست اوست، باز سازید و مبدا که راه‌های دیگر شما را از پیمودن راه و رویه او باز دارد.

بخش هفتم: پیروان اهل بیت علیهم السلام و دشمنان ایشان

ای مردم! صراط مستقیم خداوند منم و شما به رعایت آن مأمور شده‌اید و پس از من، علی(علیه السلام) و سپس فرزندانم که از صلب اویند امامان و پیشوایان شمایند که خلق را به راه راست هدایت می‌کنند و پیوسته روی به سوی حق دارند. [پس از آن سوره حمد را تا پایان تلاوت کرد و به ادامه سخن پرداخت]

ای مردم! این سوره (حمد) در شأن من و علی(علیه السلام) و فرزندانش فرود آمد و شامل ایشان می‌گردد همچنین مخصوص آنهاست، ایشان، اولیای خدایند که نه خوفی در دل دارند و نه اندوهی آزارشان دهد، بدانید که حزب الله پیروز است و در برابر، دشمنان علی، گروهی اهل شقاق و نفاق و کینه ورزانی متجاوز و برادران اهریمنند که به منظور فریب و نیرنگ، سخنان بی مغز و آمیخته به رنگ و ریا با یکدیگر نجوا می‌کنند. ای مردم! دوستداران علی(علیه السلام) و فرزندان، مردمی اهل ایمانند که خداوند در کتاب خود از آنان بدینگونه یاد کرده است:

« لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ... »

دوستداران علی و فرزندان، کسانی هستند که در دل‌هایشان ایمان نوشته شده و خداوند ایشان را به وسیله فرشته‌ای از سوی خودش مدد نموده و او ایشان را در باغ‌هایی که از زیر آنها نهرهایی جاریست وارد فرماید و برای همیشه در آنجا می‌مانند. خداوند از ایشان راضی و ایشان از خداوند خشنودند. ایشان حزب خدایند و آگاه باشید که حزب خدا رستگارانند. خداوند عزوجل در توصیف ایشان چنین فرموده است:

« الَّذِينَ آمَنُوا وَكَمْ يَلْبَسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ »

و نیز می‌فرماید: «اینان در امن و امان، به بهشت داخل شوند و فرشتگان با فروتنی، سلامشان دهند و گویند: پاک و پاکیزه‌اید شما؛ پس جاودانه در بهشت ساکن شوید.

آگاه باشید دوستان ایشان کسانی هستند که خداوند در توصیفشان در جای دیگری فرماید: «ایشان، در امن و سلامت و بی حساب به بهشت وارد می‌شوند» و در مورد دشمنان ایشان فرموده است: «آگاه باشید دشمنان آنها کسانی هستند که به دوزخ در می‌افتند و غریو جهنم را که می‌جوشد و می‌خروشد و صدایی که از سوخت و سوز آن برمی‌خیزد، می‌شنوند»

خداوندا! هر کس که علی(علیه السلام) را دوست می‌دارد، دوست بدار و هر کس که با وی دشمن است، دشمن دار. خداوندا! هر کس که علی(علیه السلام) انکار کند، لعنت کن و آن کس که پذیرای حق او نباشد، به خشم و غضب خود، گرفتار ساز.

همچنین درباره دشمنان آنها فرموده است:

« كَلِمَا أَلْقَى فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ، قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ »

آگاه باشید که دوستداران علی (علیه السلام) و فرزندانش به غیب ایمان دارند و از پروردگار خود در خشیت و هراسند. این گروه را اجر و پاداشی عظیم خواهد بود. ای مردم! میان دوزخ و بهشت، تفاوتی بزرگ است. دشمن ما همان است که خداوند او را مذمت و لعنت فرموده و دوستدار ما مورد مدح و ستایش و محبت پروردگار است. ای مردم! من، منذر و ترساننده‌ام و علی هادی و رهنماست. ای مردم! من پیامبرم و علی وصی من است.

بخش هشتم: حضرت مهدی عجل الله فرجه الشریف

آگاه باشید البته! آخرین امام زمان قائم «مهدی» است.

آگاه باشید او یاری کننده دین خداست.

آگاه باشید او انتقام گیرنده از ستمکاران است.

آگاه باشید او گشاینده دژهای استوار و ویرانگر قلعه‌های مستحکم است.

آگاه باشید او نابود کننده طوایف مشرک است.

آگاه باشید او منتقم خون‌های ناحق ریخته اولیاء خداست.

آگاه باشید او حامی دین خداست.

آگاه باشید او جرعه‌نوش دریای ژرف حقایق و معانی است.

آگاه باشید او معرف هر صاحب فضیلتی است به برترینش و هر نادان بی فضیلتی است به نادانیش. آگاه باشید او برگزیده خدا و منتخب پروردگار عالم است.

آگاه باشید او وارث همه دانش‌ها و محیط به همه علوم است.

آگاه باشید او خبر دهنده شئون خداوند و مراتب ایمان است.

آگاه باشید او رشید و رهسپار صراط مستقیم و استوار است.

آگاه باشید او آن کسی است که امور خلایق به او واگذار شده است.

آگاه باشید او آن کسی است که گذشتگان به ظهور وی بشارت داده‌اند.

آگاه باشید او حجت پایدار خداوند است که حجت دیگری بعد از او نیست؛ زیرا حقی نیست، که با او نباشد و نوری نیست که همراه او نباشد.

ای مردم! جز شقی نگون بخت، کسی با علی (علیه السلام) کینه نمی‌ورزد و جز پارسای پرهیزگار، مهر علی (علیه السلام) در دل نمی‌گیرد و جز اهل ایمان و مخلصان بی‌ریا به علی (علیه السلام) ایمان نخواهند آورد و به خدا سوگند سوره «وَالْعَصْرُ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ...» در شأن علی (علیه السلام) نازل شده است.

آگاه باشید اوست آنکه کسی بر او پیروز نمی‌شود و کسی را در برابر او نصرت نتوان کرد.

آگاه باشید که او ولی خداست در گستره زمین و فرمانروای حق است در میان خلائق و امین خداست در پیدا و پنهان.

بخش نهم: مطرح کردن بیعت

ای مردم! آنچه لازم بود به شما فهماندم و برایتان توضیح دادم و این علی (علیه السلام) است که پس از من، تعلیم و تفهیم شما را به عهده خواهد گرفت. آگاه باشید از شما می‌خواهم که پس از پایان خطابه (به نشان قبول و تمکین) نخست با من و سپس با علی (علیه السلام)، دست بیعت دهید و میثاق خود را استوار کنید.

بدانید که من به خداوند تعهد سپرده‌ام و علی (علیه السلام) در برابر من تعهد و بیعت نموده است و من، اکنون، از سوی حق تعالی از شما می‌خواهم که با علی (علیه السلام) بیعت کنید و بدانید که هر کس بیعت خود را بشکند، به زیان خویش اقدام کرده است:

«فَمَنْ نَكَتَ فَإِنَّمَا يَنْكُتُ عَلَيَّ نَفْسِهِ»

بخش دهم: حلال و حرام، واجبات و محرمات

ای مردم! حج و صفا و مروه از شعائر الهی است: «فَمَنْ حَجَّ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا»

ای مردم! حج خانه خدا کنید که هیچ خاندانی نیست که به آن خانه وارد شود مگر آنکه بی‌نیاز گردد و هیچ خانواده‌ای از این خانه، رخ نتابیده، مگر آنکه به فقر و تهیدستی گرفتار آمده است. ای مردم! مؤمنی نیست که در آن موقف کریم بایستد مگر آنکه خداوند از معاصی گذشته او چشم‌پوشی می‌کند. پس آنگاه که حجش تمام شد زندگی و اعمال را از نو آغاز می‌کند.

ای مردم! زائران خانه خدا از سوی حق تعالی، مدد و نصرت می‌شوند و هزینه سفرشان در دنیا جبران و نیز اندوخته روز واپسین ایشان خواهد شد که خداوند، پاداش نیکوکاران را تباه خواهد فرمود. ای مردم! خانه خدا را با اعتقاد کامل و با دقت و فهم درست زیارت کنید و مباد که بدون توبه و ترک گناهان گذشته خود، از آن مواضع شریف باز گردید.

باید که ماجرای امروز را حاضران به غائبان گزارش کنند و پدران به فرزندان تا واپسین روز خبر دهند. گر چه مدتی نخواهد گذشت که (عده‌ای) این امر را با غصب و ستم، از آن خود قرار خواهند داد ...

ای مردم! اقامه نماز و پرداخت زکات، باید بر طبق دستور پروردگار و به همان روش که او فرمان داده است، به عمل آید و چنانچه با گذشت زمان، کوتاهی کنید یا مسائل و معارف دین را فراموش نمائید، این علی(علیه السلام) ولیّ و سرپرست شما، مبتین آن معارف و احکام برای شماست. همان که خداوند عزّوجلّ، او را پس از من برای شما منصوب کرده و هم امامانی که به جانشینی من و او از سوی حق تعالی تعیین گردیده‌اند، پاسخگوی مسایل و مشکلات شما خواهند بود و بر آنچه نمی‌دانید آگاهتان خواهد کرد.

آگاه باشید! حلال و حرام خدا، بیش از آن است که بتوانم یک به یک برشمارم و معرفی نمایم؛ چون چنین است، در یک کلام می‌گویم که به حلال‌ها امر می‌کنم و از حرام‌ها نهی می‌نمایم و به منظور توضیح و تبیین آنها، مأمور شده‌ام که از شما بیعت گیرم و دست تعهد و پیمان بفشارم که آنچه از سوی حق تعالی درباره امیرالمؤمنین، علی(علیه السلام) و امامانی که از نسل من و علی(علیه السلام) به جهان خواهند آمد، پذیرفته باشید. و مهدی(عج)، قائم امامان و قاضی به حق تا روز واپسین خواهد بود.

ای مردم! هر عمل حلالی که به شما معرفی کردم و هر کار حرامی که از آن نهی نمودم، از گفته خود باز نمی‌گردم و آن را تغییر نخواهم داد. این امر را به خاطر بسپارید و هرگز فراموش نکنید و به دیگران نیز سفارش کنید، مباد احکام مرا دگرگون سازید.

آگاه باشید من سخن خود را مجدداً تأکید می‌کنم که: نماز را به پای دارید و زکات بدهید، امر به معروف و نهی از منکر کنید اما بدانید که سرآغاز هر امر به معروف و نهی از منکر این است که فرامین مرا بپذیرید و حاضران، آن را به غائبان، اطلاع دهید و به اطاعت از اوامر من وادارشان کنید. و از مخالفت با آنها بر حذرشان سازید؛ زیرا که اینها دستور خداوند عزّوجلّ و فرمان من است، و بدانید که بدون امام معصوم (و بی معرفت او) امر به معروف و نهی از منکر امکان پذیر نیست .

ای مردم! این قرآن است که امامان پس از علی(علیه السلام) را از فرزندان و از نسل او معرفی کرده و من نیز به شما توضیح دادم که علی از من و من از اویم. خداوند در کتاب خود فرموده است :

« وَ جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ »

و این علی(علیه السلام) امام و پیشوای شما و ولیّ و صاحب اختیار شماست. که خداوند، در مورد او تهدیدها و وعده‌ها کرده و خدا وعده‌های خود را انجام خواهد داد . و من نیز گفتم: "تا آن زمان که دست تمسک به دامن این دو امر گرانسنگ (یعنی کتاب خدا و عترت و خاندان من) زده‌اید، هرگز به گمراهی و ضلالت دچار نخواهید شد".

ای مردم! تقوا را پیشه خود کنید و به قیامت بیندیشید که خداوند متعال فرمود:

« إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ »

ای مردم! به مرگ بیندیشید و از حساب و میزان و محاکمه در پیشگاه پروردگار جهانیان غافل مباشید و ثواب و عقاب و پاداش و کیفر رستاخیز را از خاطر مبرید، که هر کس نیکی کند، پاداش یابد و هر کس دامن به بدی آلوده سازد، بهره‌ای از بهشت نخواهد داشت.

بخش یازدهم: بیعت گرفتن رسمی

ای مردم! شما را از آن حد فزون‌تر است که بتوانید یک یک، با من دست بیعت دهید در حالی که به فرمان خدا، مأمورم که از زبان هر یک از شما اعتراف گیرم که منصب فرمانروایی و امارت بر مؤمنان را که برای علی(علیه السلام) قرار داده‌ام پذیرفته‌اید و نیز (مأمورم که) در مورد قبول امامت و ولایت امامانی که از نسل من و صلب علی(علیه السلام) می‌باشند، اقرار و بیعت گیرم. حال که چنین است، همگان یک صدا و به زبان، بگویید: (ای رسول خدا!) آنچه که در ولایت و رهبری مطلق علی(علیه السلام) و امامان پس از وی که از صلب اویند از جانب حق تعالی به ما ابلاغ کردی، شنیدیم و در برابر آن مطیع و تسلیمیم و به آن امر راضی و خشنودیم! اینک ما به دل و جان و به زبان و دستان، نسبت به قبول ولایت با تو بیعت می‌کنیم و پیمان می‌بندیم که با این اعتقاد، زندگی کنیم و با آن بمیریم و تا آن زمان که سر از خاک برداریم، به آن پایبند بوده و هرگز در آن تغییر و تبدیلی ندهیم و شک و تردیدی ننماییم و از سر پیمان خود برنخیزیم و از خدا و پیامبرش و امیرالمؤمنین، علی(علیه السلام) و فرزندانش حسن و حسین و امامان دیگر که از صلب علی(علیه السلام) به جهان آیند، فرمان بریم.

ای مردم! مقام و منزلتی که حسن و حسین نزد خدا و رسول او دارند، گوشزدتان کرده و ابلاغ نموده و متوجه تان ساختم که این دو تن سرور جوانان اهل بهشتند و بعد از من که جدّ ایشانم و بعد از علی(علیه السلام)، منصب امامت خواهند داشت.

و (ای مردم!) بگویید: «در این امر، مطیع خدا و پیامبرش و علی(علیه السلام)، و حسنین و امامان پس از ایشانیم. تو (ای پیامبر) در مورد ولایت امیرالمؤمنین از دل و جان با ما عهد و میثاق بستی؛ از کسانی که توفیق مصافحه یافتند به دست، و از آنها که توفیق این کار نیافتند، از زبانشان بیعت گرفتی. پیمان نمودیم که دیگری را به جای این امر نگیریم و دل و جانمان به جانب دیگر روی ننماید. خدا را در این کار شاهد گرفتیم او به شهادت، کافی است و تو نیز (پیامبر) و همچنین همه مطیعان فرمان حق از حاضر و غائب و فرشتگان و جنود خدا و همه بندگان او را همگی را گواه و شاهد این امر کردیم و خدا از هر شاهدهی بزرگتر است.

ای مردم! صراط مستقیم خداوند منم و شما به رعایت آن مأمور شده‌اید و پس از من، علی(علیه السلام) و سپس فرزندانم که از صلب اویند امامان و پیشوایان شمایند که خلق را به راه راست هدایت می‌کنند و پیوسته روی به سوی حق دارند.

ای مردم! چه می‌گویید؟ خداوند، هر آوازی را می‌شنود و از سرّ و پنهان همه آگاه است. (بدانید) آن کس که به راه هدایت رود، به سود خود رفته و آن کس که به گمراهی گراید، تنها به زیان خویش اقدام کرده است. چرا که دست خدا فوق هر دستی و قدرتش برتر از هر قدرتی است.

ای مردم! از خدا بترسید و پرهیزگاری پیشه کنید و پیمان خود را با علی (علیه السلام) امیرالمؤمنین و با حسنین و امامان دیگر که کلمه طیبه باقیه‌اند، استوار نمایید. هر که در این امر، مکر پردازد خدایش به هلاکت در افکند و آن کس که بر عهد خود پای فشرده خدایش رحمت کند:

«فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ»

ای مردم! آنچه به شما گفتم، بازگوید و بر علی (علیه السلام)، با عنوان رسمی امیرالمؤمنین سلام دهید. بگوئید: «پروردگارا دستورت را شنیدیم و اطاعت کردیم تا از مرحمت و مغفرت تو بهره‌مند شویم که بازگشت همه به توست» و بگوئید:

«سپاس خدای را که به این امر ما را هدایت و دلالت فرموده و اگر راهنمائیمان نمی‌کرد، ما، خود، به راه هدایت دست نمی‌یافتیم»

ای مردم! فضایل و امتیازات علی بن ابیطالب و قدر و منزلتش نزد خداوند، که در کتاب خدا نازل شده، بیشتر از آن است که بتوانم در یک جلسه برایتان برشمردم؛ پس هر کس که از مناقب و فضایل او نزد شما مطلبی گوید، از او بپذیرید.

ای مردم! هر کس از خدا و پیامبر او و از علی (علیه السلام) و امامان و پیشوایانی که معرفی کردم، فرمان برد، به رستگاری بزرگی نایل آمده است. ای مردم! رستگاران، کسانی هستند که در بیعت با علی (علیه السلام) و پذیرش ولایت او و در ادای سلام بر وی به عنوان امیرالمؤمنین، مبادرت و سبقت جویند، اینان در بهشتِ نعمت‌ها متنعم خواهند بود.

ای مردم! سخنی گوئید که موجب رضای خدا باشد:

«فَإِن تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا»

خداوندا! مردان و زنان با ایمان را بیامرز و کافران را به غضب خود گرفتار ساز و ستایش، خدای راست که پروردگار جهانیان است.

در این هنگام مردم، فریاد برآوردند:

فرمان خدا و پیامبر خدا را شنیدیم و با دل و زبان و دست مطیع و فرمانبرداریم. چون سخنان پیامبر، تمام شد، مردم بر گرد آن حضرت و امیرالمؤمنین (علیه السلام) سخت ازدحام کردند و هر کس می‌خواست با ایشان، مصافحه و بیعت کند. در روایت است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) با هر گروه که به عنوان بیعت، مصافحه می‌کرد، می‌گفت: «أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى جَمِيعِ الْعَالَمِينَ؛ ستایش خدای را که ما را بر همه جهانیان امتیاز مرحمت فرمود.»